

Рожко Володимир Євтухович,
кандидат церковно-історичних наук,
історик-архівіст, дійсний член
Інституту дослідів Волині у Вінніпезі (Канада)
і його представник в Україні,
почесний професор Східноєвропейського
національного університету ім. Лесі Українки

СВЯТИНЯ НАД БЕРЕГАМИ РАТОЮ, ПІДРАТТЯ І ПРИП'ЯТІ

Стаття присвячена чоловічій обителі Вознесіння Господнього на острівку, що його творила річка Прип'ять зі своїми відногами Ратою і Підраттям у літописному городку під назвою Рай, нині – село Яревище Старовижівського району Волинської області.

Цю велику святиню Волинського Полісся заснував боголюбивий волинський князь Володимир Василькович (+ 10. 12. 1288) – великий будівничий монастирів, храмів Божих на історичній Волині. Тут розпочав свої чернечі подвиги з дитячих років Петро Ратенський, митрополит Київський та Галицький, Московський. Після упокоєння у Бозі князя Володимира Васильковича і його найближчого оточення монастир-скит Вознесіння Господнього занепав, але нове чернече життя дав йому в 1444 році князь Олександр Сангушко. З кінця XVIII ст. на місці монастиря-скита – парафіальний храм, діяльність якого простежив автор аж до сьогодення: був зачинений, знятий з реєстрації, перетворений місцевими колаборантами комуномосковських окупантів у зерносховище колгоспу, але розламати його вірні не дали, і нині святиня перебуває в лоні УПЦ МП.

Ключові слова: Монастир-скит Вознесіння Господнього, Райгородок, Рата, Підраття, Прип'ять, князь Володимир Василькович, Петро Ратенський, митрополит Київський та Галицький, Московський, князь Сангушко, парафіальний храм, колаборанти комуномосковських окупантів, колгоспне зерносховище, святі образи, скам'яніла чаша, різьблений дерев'яний хрест.

*Отак ваше світло нехай світить перед людьми,
щоб вони бачили ваші добрі діла
та прославляли Отця вашого,
що на небі
(Мф. 5: 16)*

Мета написання статті – спроба автора повернути нашій історії, історії рідної Церкви невідомі сторінки з минулого обителі Вознесіння Господнього над відногами Ратою, Підраттям, що їх творила річка Прип'ять, наголосити, що саме з цим монастирем над Ратою пов'язане чернече життя Петра Ратенського, митрополита Київського та Галицького, Московського.

Завдання дослідження:

- науково відтворити сторінки монастиря-скита Вознесіння Господнього над Прип'яттю, Ратою і Підраттям у двох його періодах: доби князя Володимира Васильковича – засновника і його наступників; періоду відновлення обителі князем Олександром Сангушком;
- написати сторінки історії діяльності помонастирського парафіального храму з 1795 року до наших днів;
- подати якнайповнішу характеристику чернечого життя названих вище двох періодів діяльності монастиря-скита, помонастирського парафіального храму Вознесіння Господнього аж до його зачинення комуномосковським окупантом у 60-их рр. XX ст. та відновлення богослужб в добу незалежної України;
- якнайглибше і найширше висвітлити всі сторони чернечого життя у добу перебування в обителі Вознесіння Господнього Петра Ратенського, у відновленому князем Олександром Сангушком в XV ст. монастирі-скиті, першим ігуменом якого був його брат Іоаким.

Об'єкт дослідження – духовна спадщина Яревищенського монастиря Вознесіння Господнього над Ратою з його писемними і матеріальними пам'ятками, що їх творили ченці обителі, її засновники і фундатори.

Джерельна база для написання статті про засновників, діяльність, чернече життя в монастирі-скиті в ім'я Вознесіння Господнього у Яревищах – праці Антіна Бужанського, він же професор Олександр Цинкаловський, прот. Михайла Тучемського, найбільше – надруки самого автора, волинської діаспори, документальні джерела Держархіву Волинської області.

Нині автор закінчив виявлення і збір документальних та історичних джерел до цієї наукової проблематики, приступив до написання монографії про монастир скит Вознесіння Господнього у Яревищах.

У ранньому середньовіччі (IX – XII ст.) ріка Прип'ять і її притоки були складовою частиною водного шляху «із варяг у греки» і над берегами річок засновано низку градів, як от Ратно, Щитно, Райгородок, Ветли, Люб'язь, Нобель та інші, які мали своє певне стратегічне призначення: Ратно (від слова «Рать») – було ключем до водного шляху по Прип'яті, Щитно (від слова «Щит») – було його захисним щитом, Ветли – випадовою базою (зброя, провіант, човни і т. д.), Люб'язь, Нобель – місця численних залог воїнів, переважно варяг (град Вараш над Стиром правою притокою Прип'яті), Райгородок мав інше призначення, а саме відпочинкове, де зупинялися купці, подорожуючи на відпочинок [2, с.18].

Свою назву отримало поселення від розкішної поліської природи: хвойні ліси, піщані надми, просторі луки, кришталево прозорі води Прип'яті, Рати, Підраття були раєм не лише для звірів, птахів, риб, а й людини. Саме тут, на природному острові, що знаходився між Прип'ятю і її відногами Ратою і Підраттям, були будівлі відпочинкові, розвагові, одночасно князівської залози з оборонними і спостережними вежами, флотилією човнів для захисту купецьких караванів і т. д. В добу правління князя Володимира Васильковича (1269 – 1288), який перейняв Володимирський престіл від свого батька князя Василька 1269 року, Райгородок був його третім улюбленим місцем після Любомля й Кам'янця, де мав він свої відпочинкові резиденції.

«Саме місто Рай на острівку, – писав автор, – нагадувало інші тогочасні гради Волинського Полісся, проте мало й свої особливості. Про це можна судити з навколишнього рельєфу землі. Обнесене невисокими земляними валами з дубовими частоколами і сторожовими вежами, оточене водами Прип'яті і її відногами Ратою і Підраттям з усіх сторін острівка, заховане лісами – і було таємничим Раймістом, отим літописним Райгородком, яке, oprич човнового сполучення, мало ще й єдиний кленовий місток, перекинутий на дубових палях через Прип'ять, тому й від покоління до покоління передається місцевими жителями такий прижитий крилатий вираз "Райгородок – кленовий місток"» [15, с. 44].

Історичні джерела несуть нам незаперечні відомості, що там, де наші князі-християни засновували міста, поселення, вибудовували фортеці для захисту від ворожих нападів, а щоб захистити себе і підданих від скверни, будували Божі храми, монастирі для збереження чистоти душ. Волинський князь Володимир Василькович прославився будівництвом святинь, богоугодними справами і, як писав літописець, «спорудив він також і церков багато. В Любомлі ж він поставив церкву кам'яну святого і великого мученика Христового Георгія..., у Кам'янці Благовіщення Пресвятої Богородиці..., у монастир у свій святих Апостолів він дав Євангеліє апракос...» [12, с. 447 – 448]. І цей список можна продовжувати з його богоугодних, святих справ.

А в улюбленому місці своєму Райгородку заснував монастир Вознесіння Господнього [14, с. 345 – 346].

Ми вже писали вище, що Райгородок був третім улюбленим місцем після Любомля, де князь спочив вічним сном 10 грудня 1288 року. У Любомлі побудував церкву св. Георгія, в Кам'янці – Благовіщення Пресвятої Богородиці і монастир при ній за річкою Лосна, а в Райгородку заснував монастир Вознесіння Господнього у відпочинковий резиденції своїй з домовою церквою – все це і землі на острівку передав він ченцям, які після смерті князя розбудували там монастир-скит у місці відлюднім і тихим, яке нині носить назву Городок [12, с. 566].

Хрест на місці обителі Вознесіння Господнього в селі Яревище. XIII ст. Фото 1995 р.

У «Літописі руському» перша писемна згадка про Райгородок датована 1288 роком: «Після цього ж поїхав він із Кам'янця до городка Раю... Мстислав, отож, приїхав до нього в Рай зі своїми боярами і зі слугами, і з ними – єпископ володимирський...» [12, с. 438].

Однак ця писемна згадка, датована 1288 роком, не може служити витоком Райгородка (сучасне Яревище), бо на той час було воно вже широко знане на історичній Волині та за її межами, а в 60-их рр. XIII ст. ще й монастирем-скитом Вознесіння Господнього.

Митрополит Московський Петро Ратенський.

з Ратно (близько 1270 – 20. 12. 1326) – недалекого містечка над Прип'яттю [14, с. 341].

«Святий Петро, ігумен монастиря на Рати, архімандрит, митрополит Київський та Галицький, Московський, походить з містечка Ратно на Волинському Поліссі, – читаємо в історичному джерелі. – Син нашої землі, визначний ієрарх церкви, іконописець, скульптор, переписувач книг, автор богословських праць викликав впродовж століть наукове зацікавлення у численних дослідників в Україні, Московії; останні подають його життя в душі "русского мира". Однак українські дослідники історії монастиря Вознесіння Господнього, життя святого Петра Ратенського, зокрема син Волинського Ковельського Полісся митрополит Никанор Абрамович, наголошували саме на його волинському походженні, і спастись тринадцятирічний хлопець Петро з Ратно пішов до недалекого монастиря над відногами Ратою, Підраттям річки Прип'яті, а не у монастир над річкою Рать в історичній Південно-Західній (сучасна Сокальщина) Волині [3, с. 121].

У монастирі Вознесіння Господнього розпочав Петро Ратенський свої чернечі подвиги, удоконалював тут свої Богом дані від народження таланти: іконописця, скульптора, переписувача Святого Писання під керівництвом високоосвіченого, як на той час, ігумена. Тому не маємо жодних сумнівів, щодо походження і перших чернечих подвигів Петра Ратенського з містечка Ратно, який пізніше прославив Русь-Україну як митрополит Київський та Галицький, а по тому – Московський, де скінчив він свої земні дороги і де його, сина нашої землі, зараховано до лику святих [16].

З упокоєнням князя Володимира Васильковича і його найближчих, які після нього були фундаторами й опікунами обителі, монастир-скит поступово став занепадати, але пам'ять про святиню, в якій став на шлях спасіння святий Петро Ратенський, його богоугодні справи, які вершив тут, залишилися у пам'яті народній та передавалися з покоління в покоління.

Думаємо, що якась певна кількість церковних речей з монастирського храму, можливо навіть і сама святиня в аварійному стані, зберігалися в середині XV ст., і, коли ці землі тоді отримав православний князь Олександр Сангушко від Великого князя Казимира Ягелона 23 березня 1443 року у свою власність [22, с. 184 – 185], він, оглядаючи свої володіння на

Наймовірніше, всі будівлі, домову церкву, землю на острові і за його межами князь Володимир Василькович залишав за святою обителлю – таке було його передсмертне побажання. І місце це, й будівлі на острівку від князя надавались на чернечу пустинь. Ще в 30-их рр. XX ст. ця місцевість виглядала так, як у раннє середньовіччя, про це історичне джерело подало такі відомості: «Попадаємо в якийсь чарівний краєвид Яревище – це незвичка парафія, де церковиця красується посеред села, а скоріше дивна "пустинь" для чернечьких подвигів, бо перед нами поміж великих обширів пісків та лісів видніється лише одна церковиця. А де ж ваше село? – запитуємо присутніх. У відлеглих двох кілометрів, за річкою Прип'яттю» [13, с. 23].

Ця пустинь в ім'я Вознесіння Господнього в Райгородку своєю відлюдністю, земною природною красою повністю надавалася для чернечих подвигів, і сюди приходили іноки для спасіння, зрікаючись спокус світського життя. Саме тут, в цій пустелі, у довгих постах, щирих молитвах і покаєннях, важкій фізичній праці, неспанні, голоді, холоді вершили вони свої чернечі подвиги, а серед подвижників у тринадцятирічному віці з'явився і Петро

Ковельському Поліссі, звернув увагу на красу природи, почув розповіді про таємничий Райгородок, монастир Вознесіння Господнього, де розпочав свій шлях спасіння святий Петро Ратенський і вершили чернечі подвиги його брата, 1444 року відновив цю святую обитель, передав у власність монастиря угіддя площею 267 десятин землі островка, що його творила Прип'ять зі своїми відногами Ратою і Підраттям [13, с. 23 – 24].

Історичне джерело, датоване 1938 роком, про відновлення і діяльність святині передає нам такі відомості: «На тому місці, де тепер стоїть церква та парохство, колись існував Яревищенський Вознесенський монастир. Монастир цей, як свідчать документи, заснований був князем Олександром Сангушком 1444 року. Першим його настоятелем був рідний брат цього князя, інок Іоаким. Князь Сангушко наділив цей монастир великими угіддями: всією землею, що облягла цю місцевість та обведена річкою Прип'ять з її дотоками. Недалеко від церкви річка Прип'ять відділяє від себе значний рукав (Рата і Підраття – В. Р.), який у своєму бігу робить великий лук, охоплює собою увесь цей обшир ґрунтів і знову впливає в річку Прип'ять. Утворювався, таким чином, якби штучний острів посеред Поліської місцевості. Цей чудовий острів боголюбивий князь віддав на подвиг чернецтва. Яревищенський монастир існував декілька віків, бо ці ґрунти закріплювалися за монастирем такими рішеннями: від 1669 року Дмитром Корибутом, князем Вишневецьким, і від 1752 року польським королем Августом III. Документ на цю власність монастиря, за підписом короля Августа III й за його власною печаткою, зберігався при Яревищенській церкві» [13, с. 23 – 24].

Монастирський храм, будівлі його були зроблені коштом князя Олександра Сангушка з модринового дерева, яке вирізнялося великою стійкістю проти гниття на вогких ґрунтах Полісся. З цього дерева робили церкви, дзвіниці, монастирські будівлі, навіть панські будинки, які стояли по кілька століть не ушкоджені вологою і гниттям. Десь у XVII ст. модрина зникла з лісів Волинського Полісся, і всі спроби відновити її тут зазнавали цілковитої невдачі [3, с. 121].

Монастирський храм Вознесіння Господнього (середина XV ст.), зроблений з модринового дерева, простояв до 1865 року, тобто чотири століття. Церква в плані була трьохнавна, як і всі тогочасні храми з опоясанням, покрита гонтою, в суто народному українському архітектурному стилі.

Князі Сангушки, їх наступники і спадкоємці наділяли святую обитель численними фондами і не лише грошми, а й церковними речами. До Другої світової війни зберігалось у храмі багато цінних предметів церковного мистецтва – образи з XVI – XVII ст. роботи місцевих майстрів, писані в суто народному, національному стилі, давні Євангелії, серед них і рукописне, інші богослужбові книги, плащаниці, облачення, дарохранильниці, а на дзвіниці дзвони волинських людвисарів, бережені вірними, скам'яніла чаша для водосвяття, випалена з піску, дерев'яні різьблені хрести й інше, а в церковному архіві були рідкісні документи доби князів Сангушків, князівські, королівські фондушові грамоти й інше. Серед цих предметів церковного мистецтва було багато виготовлених самими ченцями, подаровані святині її фундаторами, вірними.

Упродовж свого існування до кінця XVIII ст. монастир-скит Вознесіння Господнього залишився важливим осередком віри Христової у тій частині Волинського Полісся.

Ченці монастиря-скита не лише спасались самі, а й вказували іншим шлях до нього, як також займалися вони місієюною працею серед українців Полісся. Думаємо, що були вони й ініціаторами будови Божих храмів в найближчих до монастиря селах: Кримно, Дубечно, Краска і т. д. [14, с. 355]. Одночасно займалися вони важкою фізичною працею, обробляли землю, орали, косили, випасали худобу, ловили рибу в річці Прип'ять і її відногах Раті, Підратті, навколишніх озерах, збирали гриби, ягоди в лісах, розводили бджіл, плекали сад. Проте своїм відлюдним місцезнаходженням монастир залишався, як і попередній, часів князя Володимира Васильковича і святого Петра Ратенського, покритий таємничістю, загадковістю, нерозгаданістю. Десь із другої половини XVII ст. по 1795 рік перебувала святиня у лоні унійної Руської Православної Церкви.

Після третього розподілу Польщі 1795 року й окупації Правобережної України, зокрема Волині, білою московською імперією зла, монастир Вознесіння Господнього, як і ціла низка інших Божих обителей, не угодних окупанту, було зліквідовано. Доля ченців не відома. Тих, хто не переходив на «русское православие», відправляли до Сибіру, а обителі закривали. Така доля могла чекати й ченців Яревищенського монастиря.

За документальними джерелами Держархіву Волинської області 1796 року, помонастирська церква Вознесіння Господнього – парафіальний храм. Його настоятелем був о. Федір Павлович, вік – 75 років, рукоположений 1751 року єпископом Володимирським. Вдівець. Син Марко – 31 рік, дочка Марта – 22 роки. До храму приписано: дворів – 52, чол. – 120, жін. – 124 [4, арк. 79]. Все майно і земля монастиря передані парафії, і всією землею володіла парафія аж до 1925 року, коли її забрала польська окупаційна влада.

Наступним священиком на парафії в Яревищах був о. Іван Жаханович, рукоположений Пресвященним єпископом Волинським і Житомирським Варлаамом (Шишацьким) 15 березня 1802 року в Острозі. Його заміняв на парафії випускник Волинської духовної семінарії в Крем'янці 1839 року о. Гавриїл Малевич. Він – син священика Олександра Малевича зі с. Стара Вижва Ковельського повіту. Рукоположений 1841 року архієпископом Никанором на священика до церкви Вознесіння Господнього в с. Яревище Володимирського повіту [23, с. 494]. Священик, дбаючи про освіту дітей, 1842 року при храмі заснував церковнопарафіальну школу.

Документальні джерела ДАВО за 1856 рік повідомляють, що настоятелем церкви Вознесіння Господнього у Яревищах з 1854 року був о. Олександр Бречкович – випускник Волинської духовної семінарії в Крем'янці 1849 року, син священика Федора Бречковича з містечка Вишнівець Крем'янецького повіту. У Яревищах станом на 1866 рік було 49 дворів, 414 парафіян [5, арк. 427 – 429]. Саме за настоятельства о. Олександра Бречковича було в 1865 році побудовано новий храм на місці монастирського кладовища.

Про вибір місця під будівництво святині зберігся такий переказ, записаний автором під час своєї першої наукової подорожі у с. Яревище 1995 року від місцевих парафіян: «Коли в середині минулого століття постало питання, де ставити замість аварійного помонастирського храму Вознесіння Господнього новий, один із випадків став знаком Божим нового місця будівництва. Селянська громада замовила дзвін і його везли возом, запряженим кількома парами волів. Біля кладовища несподівано віз розламався і дзвін впав на землю. Воли відмовились далі його волокти, і вірні вирішили будувати свій храм на монастирському кладовищі, який одночасно був би місцем молитви і пам'ятником безіменним інокам...» [14, с. 348 – 349].

Церква була побудована коштом казни, старанням окружного начальника Шуби. З 1871 року аж до Першої світової війни настоятелем церкви Вознесіння Господнього був о. Іларіон Корчинський, спільна могила дочки Зінаїди, дружини Таїсії й о. Іларія знаходиться південніше вівтаря храму.

Отець Іларіон Корчинський – син священика о. Антона зі с. Рудка Дубенського повіту. Скінчив Білостоцьке духовне училище в 1859 році та Волинську духовну семінарію в Крем'янці 1867 року. Рукоположений 1871 року архієпископом Агафангелом і призначений настоятелем церкви в село Яревище.

Станом на 1911 рік до церкви православних належало: дворів – 133, чол. – 373, жін. – 367. Разом – 740 парафіян. Окрім того, в селі проживало 10 родин євреїв в кількості 60 душ [6, арк. 1262].

Криваві буревії Першої світової війни, революції, національно-визвольних змагань українського народу пролетіли над нашою землею. Село Яревище, заховане лісами (довжина села понад Прип'яттю – 15 км.), пісковими надмами, болотом, майже не постраждало під час цих буревіїв, залишилося таким же архаїчним, таємничим, нерозгаданим. Статистичні дані за 1921 рік подають нам, що тут було 130 дворів і проживало 626 людей, з них 616 – українців. Село належало до Крименської волості Ковельського повіту за територіально-адміністративним поділом поверсальської Польщі, яка окупувала Західну Волинь в 1919 – 1939 роках.

Із 27 липня 1921 року по 1959 рік настоятелем церкви Вознесіння Господнього в Яревищі був священик Іван Семенович, могила якого знаходиться на сільському кладовищі.

О. Іван Семенович народився 24 червня 1865 року в с. Олеськ Володимирського повіту. Його батько – пономар церкви села Бережці того ж повіту. Скінчив Милецьке духовне училище й Волинську духовну семінарію в Крем'янці 1887 року. Рукоположений в Крем'янці 9 травня 1890 року і направлений настоятелем церкви в с. Гризубово Крем'янецького повіту, з 10 травня 1903 року переведено в с. Підлісці (Богданова каплиця) того ж повіту, а з 1 січня 1918 року єпископом Крем'янецьким Діонісієм (Валединським) – до с. Рудка-Шпиколосовська Крем'янецького повіту. Тим же єпископом Діонісієм з 27 липня 1921 року призначений настоятелем церкви Вознесіння Господнього в Яревищі [7, арк. 3 – 4].

7 серпня 1937 року парафію, яка на той час налічувала 1020 вірних, візитував архієпископ Волинський Олексій (Громадський). З ним був і прот. Михайло Тучемський – працівник Волинської духовної консисторії в Крем'янці, автор книги «По глухих закутках Волинського Полісся» (Крем'янець, 1938. – 119 с.), який описав ці візитації церков архієпископом Олексієм, зокрема і церкви Вознесіння Господнього в с. Яревищі. З його праці наводимо уривок промов настоятеля о. Івана Семеновича та архієпископа Олексія, які засвідчують архаїчність села Яревище, його «пустинь», відірваність і відмежування від процесів суспільно-політичного, громадсько-просвітницького життя.

«Головна біда в тому, – сказав у привітанні о. Іван Семенович, – що з матеріальною бідністю парафіян з'єдналися і бідність, темнота духовна. А це тому, що парафіяни живуть далеко від церкви. Саме село наше знаходиться за річкою, в двох кілометрах від церкви, але там живе ледве четверта частина парафіян, а решта розселена на хуторах у відлеглості за 10 км. і більше» [13, с. 25 – 26].

У проповіді архієпископа Олексія ж знаходимо такі думки: поміж вас не помічається зараз ні безбожників, ні сектантів, ні свідомих комуністів, чим тепер так хворіє світ, а напро́ти – ви живете по-батьківські в побожності, без змін звичаїв, а тому і життя ваше проходить спокійно. То благодать Божа. Охороняйте ж цю чистоту свого життя, пам'ятаючи осторогу св. апостола, який нагадував: Хіба не знаєте, що ви є храм Божий і що Божий Дух живе у вас! (Кор. 3: 16) [13, с. 25 – 26].

Цю відірваність парафіян помітив і благочинний другого деканату Ковельського повіту, а з 26 жовтня 1935 року – настоятель церкви Різдва Пресвятої Богородиці в с. Мизово о. Никанор Абрамович, пізніший митрополит УАПЦ на еміграції, який мав свої візити благочинного до с. Яревище. Його перу належить дві наукові розвідки (в рукописах) з історії монастиря Вознесіння Господнього: «Опис Яревищенського монастиря на Волині», «Місце народження св. Петра Ратенського митрополита Київського».

Під час своїх візитів як благочинний о. Никанор Абрамович не лише пильно оглянув, а й вивчив, описав матеріальні історичні джерела й документальні, які зберігались в архіві церкви. Його також вразила повна відсутність українського національно-релігійного відродження, яке відбувалось у 20 – 30-их рр. на Волині й Поліссі.

Вразило воно й автора, коли він вивчав документальні джерела ДАВО за відповідний період. Так, Ковельське повітове Товариство «Просвіта» ім. Лесі Українки станом на 1927 рік налічувало 3443 членів, жодного з сіл Яревище, Кримно [8, арк. 1]. В Ковельському повіті у 101 селі були бібліотеки-читальні «Просвіта» в 1927 – 1928 роках, в селах Яревище, Кримно (центр однойменної гміни) вони відсутні [9, арк. 1]. Повна відірваність, ота «пустинь», як зазначав у своїй цінній праці прот. Михайло Тучемський, панувала в часі і просторі над селами.

Не проводив українізації богослужінь (лише проповіді виголошував рідною мовою) й о. Іван Семенович. І це не було його небажання, ні, це була ота «пустинь» у вірних, які такої українізації і не бажали, і не тому, що вони були противниками її, ні, просто їх душі опановані поліським архаїзмом, а ця риса притаманна переважаючій більшості поліщуків Волинського Полісся.

Із упокоєнням в Бозі о. Івана Семеновича на 94-му році життя в 1959 році церква Вознесіння Господнього залишилася без настоятеля, місцевими комуноколлаборантами 1962 року була знята з реєстрації і закрита, все цінне майно храму вивезено, і сліди його загубилися [10, арк. 17 – 20]. Була спроба перетворити святиню у зерносховище колгоспу, завезено зерно люпину, було велике бажання комуноокупантів – московських колаборантів – розламати церкву, але вірні відстояли свій найдорожчий скарб [17, с. 31].

Двері храму Вознесіння Господнього, який був закритий і не діяв упродовж 30 років, відкрилися 24 січня 1989 року.

«Місцева парафія, – писав автор в 2005 році, – як майже всі на Поліссі, належать до УПЦ Московського Патріархату, але вірні всі в один голос запевняють мене, що їх церква – українська, а не московська. Не хочу їх розчаровувати фактичним станом речей: заходжу до храму, де службу Богу править о. Валентин Палюх «слов'янською мовою». З його дозволу оглядаю дуже бідний храм, який до більшовицького погрому в 70-их роках мав велику збірку давніх образів, від якої залишилися лише образ Богородиці і св. Миколая, та дерев'яний хрест» [18, с. 22 – 25].

Храм Вознесіння Господнього в селі Яревище, збудований на монастирському кладовищі у 1865 р. Фото 1995 р.

У розмові з настоятелем церкви дізнаюся, що під час земляних робіт навколо святині рік тому знайдено багато людських черепів і кісток, їх наявність тут – ще одне вагоме підтвердження моїх висновків, що храм Вознесіння Господнього 1865 року будували на колишньому монастирському кладовищі. Варто підкреслити, що сільське кладовище знаходилося з давніх-давен на лівому березі річки Прип'ять у кількох кілометрах від монастирського, на якому і побудовано святиню.

*Дзвіниця храму Вознесіння Господнього
в селі Яревище, 1865 р.*

довж віків піднімається високий з модрини хрест-фігура, який у 70 – 80-х рр. місцеві колаборанти повалили, але вірні зберегли його, і нині він не лише свідок і символ минулого, а й майбутнього.

Літописний Райгородок, улюблене місце відпочинку волинського князя Володимира Васильковича, великого будівничого храмів і монастирів, філософа, іконописця, переписувача святих книг, людвисара, історія монастиря Вознесіння Господнього двох періодів його діяльності, життя св. Петра Ратенського, митрополита Київського і Галицького, Московського, який розпочинав свої чернечі подвиги тут, у святині, зацікавили мене на початку 90-их років минулого століття. З того часу зібрав цілу низку історичних і документальних джерел, зробив дві наукові подорожі до Яревища, мав низку публікацій про літописний Райгородок князя Володимира Васильковича, монастир Вознесіння Господнього, св. Петра Ратенського у своїх працях, окремих надруках в Україні, США, Великій Британії, Австралії, за які мав схвальні відгуки, подяки [11, арк. 26].

Як ми згадували вище, нині автор закінчив виявлення та збір історичних, документальних джерел, фотодокументів для написання ґрунтовної монографії «Святиня над берегами Прип'яті, Рати і Підраття», розпочав працю над монографією, яка з Божої волі буде написана і прийде до читача й науковця, які зможуть запізнатись з минулим цієї великої святині історичної Волині, яка впродовж віків, починаючи з 80-их рр. XIII ст. до 1795 року, була важливим духовним осередком цього регіону Ковельського Полісся і з ім'ям якої пов'язані такі видатні постаті нашої історії, історії Української Православної Церкви в нашому краї, як Волинський князь Володимир Василькович, митрополит Петро Ратенський з містечка Ратно, який в тринадцятирічному віці прийшов до цієї великої святині над Ратою, Підраттям і Прип'яттю вершити чернечі подвиги, православним князем Олександром Сангушком, відновлювачем святої обителі Божої, його братом ігуменом монастиря Вознесіння Господнього Іоакимом, десятками безіменних ченців, які служили тут Богові й Україні.

Від вірних, яких нині в селі Яревищі 620 душ, дізнаюся ще й про те, що під час меліоративних робіт, проведених у 70 – 80-их рр., знайдено предавній човен довбанку, але його залишили під сонцем «консервуватись» – і так загинула «непотрібна» знахідка, а от чорні археологи продовжують свої пошуки з найновішою технікою, лякають і дивують місцевих жителів. Їх «знахідки» – це хрести-енколпіони XII – XIII ст., образки на металі і камені (шифери), ланцюжки, ложечки для причастя й інше [19, с. 7].

Треба пам'ятати, що на острові, що його творила Прип'ять зі своїми відногами Ратою і Підраттям, відклалися матеріальні пам'ятки таємничого Райгородка, монастиря Вознесіння Господнього доби князя Володимира Васильковича і св. Петра Ратенського XIII ст., доби відновлення святині князем Олександром Сангушком 1444 року до його ліквідації білим московським окупантом 1795 року [20, с. 27].

Маємо наголосити, що тих місцевих колаборантів московського комуноокупанта, хто оскверняв ім'я Господнє, його вікову святиню монастир-скит, а після нього з 1795 року парафіальний храм Вознесіння Господнього в с. Яревище, як і в інших місцевостях історичної Волині, Господь за богозневагу дав відповідну «винагороду» їм і їхнім дітям [21, с. 12]. На місці монастиря Вознесіння Господнього впро-

1. Абрамович Н. Місце народження св. Петра Ратенського, митрополита Київського. – Рукопис; Абрамович Н. Опис Яревищенського монастиря на Волині. – Рукопис.
2. Бужанський А. Ріка Прип'ять і її допливи. – Вінніпег, Канада, 1966. – 39 с.
3. Високопреосвященний Митрополит Никанор. Лист до редакції «Літопис Волині» – «Білий камінь» // Літопис Волині. – Вінніпег, Канада, 1958. – Ч. 4. – С. 121.
4. Державний архів Волинської області. – Ф. 35. – Оп. 5. – Спр. 5. – Арк. 79.
5. ДАВО. – Ф. 35. – Оп. 5. – Спр. 45. – Арк. 427 – 429.
6. ДАВО. – Ф. 35. – Оп. 5. – Спр. 45. – Арк. 1262.
7. ДАВО. – Ф. 46. – Оп. 9. – Спр. 4202. – Арк. 3 – 4.
8. ДАВО. – Ф. 389. – Оп. 2. – Спр. 5. – Арк. 1.
9. ДАВО. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 88. – Арк. 1.
10. ДАВО. – Ф. 393. – Оп. 2. – Спр. 103. – Арк. 17 – 20.
11. ДАВО. – Ф. Р-3441. – Оп. 1. – Спр. 389. – Арк. 26.
12. Літопис руський. – Київ, 1989. – 590 с.
13. Михайло Тучемський, прот. По глухих закутках Волинського Полісся. – Крем'янець, 1938. – 119 + 2 с.
14. Рожко В. Православні монастирі Волині і Полісся. – Луцьк, 2000. – 692 с.
15. Рожко В. Ветли: минуле і сьогодення. – Луцьк, 2015. – 175 с.
16. Рожко В. Нові штрихи до життя Петра Ратенського, митрополита Київського та Галицького, Московського. – Рукопис.
17. Рожко В. У царстві Твоїм пом'яни їх, Господи // Відомості. – Лондон, 2005. – Ч. 3. – С. 31.
18. Рожко В. У царстві Твоїм пом'яни їх, Господи // Віра. – Бавнд Брук, США, 2007. – Ч. 1. – С. 22 – 25.
19. Рожко В. У царстві Твоїм пом'яни їх, Господи // Голос православ'я. – Київ, 2005. – Ч. 14. – С. 7.
20. Рожко В. Райгородок – кленовий листок // Свобода. – Нью-Джерсі, США, 2005. – 19 серпня. – С. 27.
21. Рожко В. Був колись на Волині Райгородок // Луцький замок. – Луцьк, 2005. – 28 квітня. – С. 12.
22. Теодорович М. Волинь в опису міст, містечок і сіл : історико-статистичний опис церков і парафій Волинської єпархії. – Почаїв, 1903. – Т. 5: Ковельський повіт. – 559 + 11 с.
23. Теодорович М. Волинська духовна семінарія. – Почаїв, 1901. – 1023 с.

Volodymyr Yevtukhovych Rozhko,

PhD, historian-archivist,

Real member of the Volyn Institute of Expertise

In Winnipeg (Canada) and its representative in Ukraine,

Honorary professor of Lesia Ukrainka Eastern European National University

THE HOLY PLACE OVER THE BANKS OF THE RATY, PIDRATTIA and PRYPIAT'

The article is devoted to the Ascension of the Lord Monastery on an island that was created by the Pripjat river and its tributaries Raty and Pidrattia in a picturesque town called Ray, now it's the village Yarevysche Starovyzhiv district, Volyn region.

This great sanctuary of Volyn Polissya was founded by god-loving Volyn Prince Volodymyr Vasylkovych (+ 10. 12. 1288) – a prominent builder of monasteries, parish churches in the historic Volyn. Here Peter Rathensky, Metropolitan of Kyiv and Galych, Moscow began his monastic feats since childhood. After Prince Volodymyr Vasylkovych and his entourage's resting in God the Ascension monastery declined, but Prince Olexandr Sangushko gave it new monastic life in 1444.

Since the end of the eighteenth century on the site of the monastery-cell there has been a parish church, the activities of which have been investigated by the author up to the present: it was closed, de-registered, converted by the local collaborators of the communists-occupants into the collective farm granary, but its faithful didn't allow to break it, and now the sanctuary is in the bosom of the UOC MP.

Keywords: *The Ascension of the Lord monastery-cell, Ray town, Rata, Pidrattia, Pripjat', Prince Volodymyr Vasylkovich, Petro Ratensky, Metropolitan of Kyiv and Galych, Moscow, Prince Sangushko, parish church, collaborators of communist-moscow occupants, collective farm granary, holy images, stone bowl, carved wooden cross.*